

Posudek vedoucího práce na bakalářskou esej kol. J. Tichého

Kniha Jonáš: autorství a datace (2014)

Autor práce vyšel ze skutečnosti, že kniha Jonáš (Jon) je už pro svou krátkost nesnadno datovatelná. Proto se pokusil uplatnit několik hledisek, která by podle výchozího předpokladu mohla k dataci napovědět. Závěry jeho šetření ukazují, že se datace vymyká pevnějšímu uchopení. Podstatnější je, že si při svém výzkumu vedl s jasným cílem a zdárně, tj. ani jedna příslovečná nit knihy nezůstala suchá.

Ačkoli se různá zapojená hlediska mohou zdát odtažitá, stálo podle mne za to je prošetřit a pokusit se z nich vydestilovat ne-li informace, pak aspoň indicie. To se sice daří, ale v autorově textu chybí na konci každé kapitoly mezishrnutí čili provizorní závěry. Ta se přitom místy autorovi zdaří (s. 9) a vystižení Genettovy stati (opět s. 9) prokazuje jak její pochopení tak především skvělou formulační schopnost. Autorově obecnému zápasu o nalezení aspoň nějakých záchytných bodů přikládáme v našem posudku hlavní váhu. Přestože následující seznam výtek je dost dlouhý, nemůže vyvážit celkově kvalitní práci znesnadněnou obtížností úkolu.

Za vůdčí snahou vydestilovat z nepoddajného spisku aspoň některé nápovědy však někdy následoval nevítaný doprovod. Tak mohly nabýt nepatřičné váhy jen zdánlivé podobnosti, podle mne pouhé vzdálené evokace na rovině, kde už vše souvisí se vším Jde např. o vztahování Jon k mudrosloví (s. 38) či tématu individuální odpovědnosti (s. 40) na přinejlepším velmi vágním základě. Subtypem této výtky by mohly být neprůkazné odkazy. Např. prvních pět odkazů do bible na s. 18 nevidím jako oporu uváděných tvrzení. Autor Jon odmítá podle autora práce „liturgický centralismus“. To se pokusil doložit podle mne nelegitimně třemi odkazy, z nichž dva se týkají nežidovských námoníků a jeden Jonášovy modlitby v břichu ryby (s. 42). Ani jeden z těchto odkazů bych nebyl ochoten považovat za oporu argumentace.

Další typ chyby je povýtce v bakalářských pracích naprosto očekávatelný. Autor někdy nemá dostatečný kritický odstup od teorií či nástrojů, které ho při studiu inspirovaly. Jde např. o tvrzení, že hodnota výpovědi „zcela závisí“ na žánru, v jehož rámci byly učiněny (s. 9), nebo o předpoklad naší jasnější představy o existenci a vývoji kánonu hebrejské Bible (předpokládáno na s. 7, „vnitrobiblický“, zejm. 45 aj.). První zmíněné téma je komplikovanější a o druhém není známo dohromady nic. Na okraj: také pochvala stáří a kvality českých překladů Bible by asi dopadla jinak ve srovnání s jinými jazykovými prostředky v Evropě (s. 13).

Problémem je práce s referenční literaturou ke staré hebrejštině. Autor sice spíše obstál i bez znalosti starověké hebrejštiny, kterou navíc zapojil obezřelým způsobem

zprostředkovaně skrze použitou komentářovou literaturu (vše s. 15) a i díky své vlastní elementární přípravě v tomto směru, ale s těmito informacemi nenaložil s dostatečnou s jistotou, která by mu v jeho výzkumu mohla pomoci. Tak např. považuje relativně běžnou vazbu (*mi-li-fné*) v závislosti na sekundární literatuře za „netradiční“ a asi pozdní, zatímco ve skutečnosti je spíše běžná (heslo *pnh*, oddíl D.4.h, u Koehlera – Baumgartnera, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, 1994). Relevantnější a reprezentativnější pro tento nedostatek je autorova zmínka o výrazu *qerí'á*, který ovšem představuje jedinovýskyt nejen v bibli, ale také v kumránských písemnostech i v souboru inskripcí. Poznámka (byť poctivě s odkazem), že toto slovo se zdá „ukazovat na pozdější hebrejštinu“, tedy není příliš validní (jakkoli tento typ formace odpovídá – nejen – aramejskému participiu, které se v poexilní době mohlo do klasické hebrejštiny na tomto místě vnutit). Naproti tomu, a do třetice, výraz *sefíná* pro „plavidlo“ by k dataci měl co říct, neboť se kromě tohoto místa u Jon objevuje ještě dvakrát, a to v kumránských textech. Kdyby tedy autor systematictěji pracoval s Clinesovým *Dictionary of Classical Hebrew* (1993-2010), na který jeho obeznámenost s hebrejským písmem dostačuje a který navíc také cituje, ukázalo by se, že výraz je více doma v kumránských písemnostech, a to by autorovi napovědělo ve zkoumané otázce datace. Rázem by byla ve hře datace pozdní, kterou autor v závěru práce vylučuje. Uvědomuji si, že pisatel vědomě upozadil filologickou stránku věci (s. 16, 52), ale je to příklad, jak mohla napomoci. Nechtěl jsem vytknout, že autor nechodil kvůli bakalářské práci dlouho na kurzy staré hebrejštiny, ale to, že někdy ji skrze sekundární literaturu zapojil zdařile (s. 24), kdežto jindy ne, a tomu že mohlo odpomoci zapojení Clinesovy lexikografické práce, která je novější a daleko extenzivnější než kolegou Tichým v tomto ohledu použité komentáře.

Významnou chybou je omezená práce se specializovanými jonášovskými komentáři a použité Sassonovy a Stuartovy jsou už postarší z přelomu osmdesátých a devadesátých let (také Longmanův jednou zmíněný metakomentář, na nějž autor odkazuje na s. 51 v pozn. 63 je až předposlední edice z r. 2007).

Následujícímu výčtu nepřesností se musí, na rozdíl od předchozích, přisoudit status pouhých poznámek:

- 1) jména odvozená od názvů zvířat jsou možná běžná v jiných starověkých jazycích, jak uvádí autor (s. 32), ale pro hebrejské prostředí s jeho obrovskou spoustou dochovaných jmen osob to neplatí; samo jméno Jonáš (*Jóná*) je při dnešním rozsahu našich hebrejských pramenů doloženo jen pro dvě (různé?) postavy;
- 2) místo „Božích jmen“ má autor na mysli spíš „atributy“ (s. 26);
- 3) distinkci mezi poezií a prózou starověcí autoři jasně pociťovali a jsou odlišitelné stylistickými prostředky (s. 35);
- 4) Izrael je autorem viděn se samozřejmostí jako nějaký jednolitý celek (s. 30, 36), což má trhliny dokonce i v teologicky formovaném fikčním světě biblických knih (srv. Ez 11:15, 33:24, kde vyhnání velcí pozemkoví vlastníci včetně proroka samého asi žehrají na sociální vrstvu, která jim zabrala majetek);

5) autor si protiřečí na s. 51, kde pod legitimní uchopení textu zahrnul i žánr historické zprávy, jejíž nemožnost v průběhu práce prokázal;

6) překlepy v odkazech se nevyhnou snad nikomu („Ex 31:32“ má být „32:31“, s. 26);

Jak jsme naznačovali v úvodu, řada autorových chyb je spoludána (vedle jeho ne právě hyperkritického přístupu) také nesnadností vytčeného cíle. Není-li cíl snadno přístupný, autor je nucen zkoušet i krkolomnější a méně pravděpodobné možnosti. Přešlápl-li tedy někdy krajní mez, bylo to při tomto kreativním přístupu.

Vzhledem ke své nepřítomnosti na obhajobě kvůli pracovní cestě považuji za legitimní připojit poznámku toho typu, které obvykle padnou jen ústně. Autor na textu pracoval dalekosáhle i v tom smyslu, že byl ve starších vrstvách práce ochoten nejen změnit základní přístup ale také škrtnat delší bloky textu. Prokázal také schopnost jak skutečně reagovat na výtky (byť na poslední vrstvu přepracování už žel nedošlo) tak postupovat samostatně a nenechat vedoucího práce zasahovat přehnaně. Jako drobnost „mimo soutěž“ bych upozornil na autorovu vlastní sbírku výtvarných jonášovských motivů, kterou shromáždil na s. 6.